

$$a^2 = c^2$$
$$= 4$$

Kinderopvang - nr. 4 - April 1999

De eenzame slimheid van het hoogbegaafde kind

Hoogbegaafde kinderen voelen zich vaak anders dan andere kinderen van hun leeftijd. Zo anders dat ze, zo jong als ze zijn, soms liever niet meer willen leven. Kun je hoogbegaafdheid op jonge leeftijd herkennen? En wat kan je zo'n kindje bieden in de groep?

Marike Vroom

Vanaf het begin dat de 3-jarige peuter op het kindercentrum binnenkwam, was het gedrag onderwerp van gesprek. Hoewel zowel ouders als leidsters ervoor terugschrikken om het etiketje "hoogbegaafdheid" op het gedrag van de peuter te plakken, is het wel opvallend dat ze veel minder problematisch gedrag vertoont sinds men hoogbegaafdheid vermoedt. Men is er huiverig voor om een kind al op jonge leeftijd een etiketje op te plakken, maar aan de andere kant kunnen kinderen heel ongelukkig worden als hun hoogbegaafdheid niet wordt ontdekt.

Dat klopt vindt Anneke van der Kamp van het Bureau Begeleiding Begaafde Kinderen. Een hoogbegaafd kind dat niet als zodanig ontdekt wordt, gaat al heel vlug onderpresteren, en kan erg gedemotiveerd en depressief worden. Het kan zichzelf niet meer zijn. Het kan zelfs zover gaan dat kinderen van 4 jaar aan zelfmoord denken. Vaak komen deze gedachten met een jaar of 9 weer terug. Eenderde van de hoogbegaafde kinderen die ik begeleid, denkt over zelfdoding na of heeft overwogen zelfmoord te plegen. Je moet ze dus goed in de gaten houden en serieus nemen.

Toch leidt hoogbegaafdheid in het gros van de gevallen niet tot problemen. 'Het ligt aan het karakter van het kind. Vaak vinden hoogbegaafde meisjes het leuk om andere kinderen te helpen in de groep en met ze te spelen. Het hangt ook af van het IQ: hoe meer dat afwijkt van het gemiddelde hoe meer last de kinderen ervan hebben.

Testen kan niet

Het herkennen van hoogbegaafde kinderen is dus van belang. Maar juist dat blijkt in de praktijk niet altijd even makkelijk. 'Het' hoogbegaafde kind bestaat niet. Er zijn kinderen die zich wel snel ontwikkelen, maar daar geen last van ondervinden.

Andere kinderen ontwikkelen gedragsproblemen omdat ze zich onvoldoende kunnen ontplooiën en daar gefrustreerd door raken. En er zijn kinderen die naast hun hoogbegaafdheid andere problemen hebben, zoals dyslexie of ADHD (een ontwikkelingsstoornis die gekenmerkt wordt door hyperactiviteit en concentratiestoornissen). Hoe weet je nu wat er aan de hand is? Lianne Hoogeveen, verbonden aan het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek in Nijmegen: Als een kind zich vreemd gedraagt, zou je als leidster een lijstje in je hoofd moeten hebben: zijn er problemen thuis, kan het zijn dat een kind slecht hoort? Hoogbegaafdheid hoort ook op dat lijstje thuis. Dan moet je natuurlijk wel weten wat daar de kenmerken van zijn. Ongeveer vijf procent van alle kinderen blijkt achteraf hoogbegaafd te zijn-ik heb wel eens meegemaakt dat een peuter hyperactief leek, terwijl de oorzaak van zijn gedrag een tekort aan prikkels was. Dat betekent dat er op elk kindercentrum wel een of meer van deze kinderen rondlopen. Als je niet herkent dat de gedragsproblemen van een kind veroorzaakt worden door zijn hoogbegaafdheid, kunnen die op een heel verkeerde manier worden aangepakt. Kinderen worden soms geheel onterecht doorgestuurd naar het speciaal onderwijs. Bij kinderen onder de 4 jaar oud kun je echter volgens Lianne Hoogeveen hoogstens een vermoeden van hoogbegaafdheid uitspreken.

We testen geen kinderen onder de 4, omdat hoogbegaafdheid op die leeftijd nauwelijks is vast te stellen met een test. En bij kinderen die nog niet in groep 3 van de basisschool zitten zijn we terughoudend om te testen. Zij zijn niet gewend een dag lang aan een tafel te zitten en te doen wat de juf zegt.

Als je toch test, meet je eerder de frustratiedrempel van een kind dan zijn intelligentie. Wat kunnen leidsters doen als zij vermoeden dat er hoogbegaafdheid in het spel is? Lianne Hoogeveen: Neem als eerste contact op met de ouders, zij vormen de belangrijkste informatiebron.

Zij kunnen van alles vertellen over hoe het kind zich heeft ontwikkeld en of het zich anders is gaan gedragen sinds het met leeftijdgenoten in een groep zit. Als je dan een aantal aanknopingspunten hebt om te denken aan hoogbegaafdheid, zou je er een tijdje van uit kunnen gaan dat het kind inderdaad hoogbegaafd is. Kijk maar eens hoe het reageert als je het kind op een hoger niveau aanspreekt en het materiaal voor oudere kinderen aanbiedt. Bij ieder kind is het zoeken naar hoe je hem het best kunt helpen. Er is geen standaard aanpak.

Cijfers uitknippen

Het kan in elk geval geen kwaad materiaal voor oudere kinderen in de groep te hebben, vindt ook Laetitia van der Zwan. Zij is voorzitter van de stichting Plato, een stichting die voorlichting over hoogbegaafdheid geeft aan beroepskrachten. Laetitia van der Zwan is zelf moeder van drie hoogbegaafde kinderen, heeft in het onderwijs gewerkt, en deed onderzoek naar dit onderwerp. 'Je zult zien dat hoogbegaafde kinderen juist met dat materiaal spelen, terwijl kinderen die zich in een normaal tempo ontwikkelen, er geen interesse voor hebben. Maar ga niet met ze rekenen en lezen. Tenzij een peuter dat uit zichzelf doet, natuurlijk.

Je moet de kinderen niet afremmen, maar geven waar ze behoefte aan hebben. Kijk naar het kind. Net als ouders meestal doen. Als een kind vraagt welke letter dat is op de pot pindakaas, zal een ouder niet zeggen: dat leer je wel in groep 3. Ik pleit altijd voor het bieden van verrijking en verdieping. Bijvoorbeeld: laat een peuter die belangstelling heeft voor letters en cijfers deze uitknippen uit oude tijdschriften en opplakken. Of laat hem dingen rubriceren of sorteren.

Er zijn ook materialen met cijfers en letters. zoals een magneetdoos of Mini Loco, en constructiematerialen die je kunt uitbouwen. Zo houd je het boeiend voor het kind, en loop je minder risico dat het zich straks op de basisschool snel gaat vervelen omdat het de materialen al kent.'

Extra aai over de bol

Maar alleen het hoogbegaafde kind materiaal aanbieden waar het aan toe is, zodat het zich kan ontplooiën, is niet voldoende. Het kind heeft ook sociaal - emotionele ondersteuning nodig. Juist in de groep. Anneke van de Kamp : 'Geef het kind zo veel mogelijk veiligheid, een extra aai over de bol en extra aandacht. Maak duidelijk dat het er mag zijn . Het isolement , waar veel hoogbegaafde kinderen in komen, in de groep doorbreken is moeilijk. Je kunt proberen het hoogbegaafde kind te laten spelen met kinderen die ook wat verder of ouder zijn. Met kinderen in de basisschoolleeftijd kun je als groep erover praten dat het hoogbegaafde kind anders is en ook mag zijn. Hierdoor begrijpt het hoogbegaafde kind zichzelf, en wordt het ook beter geaccepteerd door de groep. Maar met kinderen onder de 4 jaar lijkt me dat moeilijk. Zo vroeg mogelijk de hoogbegaafdheid van een kind herkennen en erkennen, adviseren de deskundigen. Intussen wacht Kitty Jacobs van kindercentrum Pinokkio vol ongeduld op die herkenning. Lisa wordt nu verder onderzocht. ' Hopelijk is snel duidelijk wat er aan de hand is.'

In verband met de privacy van leidster, ouders en kind zijn hun namen gefingeerd.

Een 4-jarig hoogbegaafd jongetje wilde in het bos achtergelaten worden

Hoe herken je een hoogbegaafde peuter ?

Bij kinderen onder de 4 jaar kun je het IQ nog niet meten. Toch zijn er wel wat kenmerken te noemen die bij jonge hoogbegaafde kinderen regelmatig tot vaak voorkomen.

- Als baby zijn hoogbegaafde kinderen vaak heel druk. Ze hebben veel aandacht nodig en steeds weer nieuwe prikkels: de knuffels, mobiel en plaatjes in hun omgeving vervelen al snel. Sommigen hebben van jongsaf aan (relatief) weinig slaap nodig.
- Peuters bedenken slimme manieren om dingen te onthouden en informatie met elkaar in verband te brengen. Ze hebben vaak een opvallend goed geheugen en kunnen al vroeg oorzaak en gevolg met elkaar in verband brengen.
- Vaak vallen ze op door een goede taalontwikkeling. Ze beginnen heel vroeg met praten, hebben een grote woordenschat, goede zinsbouw , en gebruiken snel moeilijke woorden. Zelden gebruiken ze 'kleutertaal'. Sommige kinderen beginnen laat met praten, maar slaan het brabbelen over: ze praten dan metéén in volzinnen.
- Het contact met leeftijdgenoten is vaak problematisch. Ofwel isoleren deze kinderen zichzelf van de groep, of ze gaan het gedrag van anderen imiteren om er toch maar bij te horen.
- De motoriek kan gestoord zijn, maar hoogbegaafde kinderen kunnen ook opvallen doordat ze al heel jong leren lopen.
- Wanneer ze 3 jaar oud zijn, kunnen ze vaak al behoorlijk uitgebreid tekenen: poppetjes met armen, handen en vingers.